

Verklaring minister Cramer spoeddebat Advertentie Bluf!

Voorzitter,

In 1986 was ik voorzitter van de vereniging Milieudefensie. Een vereniging onderdeel van de brede milieubeweging. In die beweging bestonden globaal drie oriëntaties: de oudste tak gericht op natuurbehoud en landschapsschoon, de tweede gericht op mobilisatie van het brede publiek en een derde tak die wilde voorleven hoe een milieuvriendelijk bestaan eruit kan zien. Duidelijk verschillende stromingen, samen een beweging.

Wij van Milieudefensie hoorden tot de tweede stroming. Wij waren natuurlijk voor natuurbescherming, maar vonden de natuurbeschermers te a-politiek. We stonden sympathiek tegenover het praktisch idealisme van de Kleine Aarde, maar zagen daarin onvoldoende wervende kracht voor het alternatief.

Zelf waren we geen politieke scherpstrijders, maar wel bevlogen milieumensen, aanvankelijk vooral wetenschappers. Wij bepleitten een levenswijze die meer rekening zou houden met het ‘natuurlijk evenwicht’. Milieudefensie wees daarbij industriële technologische vooruitgang niet af, maar wilde de afhankelijkheid ervan wel verminderen. Om dat doel te bereiken was Milieudefensie voor openbaarheid in politieke besluitvorming, voerde actie en riep de hulp in van (collega) wetenschappers om hen daarin te ondersteunen.

Milieudefensie was daarmee helemaal mijn club. Toen ik als studente filosofie in het Amerika van '69 de welvaart zag onder een dikke laag smog, wist ik dat ik me voor het milieu wilde inzetten. Het heeft mijn definitieve studiekeuze bepaald en richting gegeven aan mijn werk als docent, onderzoeker en hoogleraar. Het heeft ook mijn persoonlijk leven in belangrijke mate richting gegeven. En dat doet het nog altijd. Mijn doel was en is bij te dragen aan een samenleving die kiest voor een schone en duurzame toekomst.

Ik heb daarom in '86 graag tijd vrijgemaakt om - naast mijn baan als senior-onderzoeker bij het Studiecentrum voor Technologie en Beleid – voorzitter te worden van Milieudefensie. Een functie die vooral inhield dat ik een keer per week met de uitvoerende mensen vergaderde. Daarmee was ik goed geïnformeerd en had ik deel aan de besluitvorming.

Ondertussen was de milieubeweging – net als de rest van de samenleving – in de periode '74-'80 sterk gepolitiseerd. Begin jaren tachtig volgde een economische recessie en werden we ons tegelijkertijd bewust van nieuwe grote milieuproblemen: aantasting van de ozonlaag, de zure regen en een bevestiging van de bange vermoedens van de anti-kernenergiebeweging met het ongeluk in de centrale van Tsjernobyl.

De milieubeweging stelde zich opnieuw vragen over de te volgen koers: streven naar een ander politiek systeem of samen met de overheid en het bedrijfsleven werken aan praktische maatregelen voor een beter milieu. Maar dan wel tegelijkertijd het handelen van beiden als kritische burgers blijven volgen en waar mogelijk beïnvloeden door buitenparlementaire actie.

Milieudefensie stelde zich met de grootste delen van de milieubeweging pragmatisch op. Het socialisme had in Rusland en elders bewezen minstens zo slecht voor het milieu te zijn als het kapitalisme, dus daar lag geen perspectief. En natuurlijk samenwerken met de overheid, al was het maar omdat de overheid steeds meer aan het milieu was gaan doen en milieudeskundigen steeds vaker de overstap hadden gemaakt van actiegroep naar overheid.

Maar ook onafhankelijk actie voeren om de publieke opinie te mobiliseren en druk uit te oefenen om vervuiling te stoppen en milieumaatregelen te nemen.

Zo ondernamen verschillende milieuorganisaties in '86 gezamenlijk actie in de 'zure regenweek'. Milieudefensie richtte zich op een consumentenactie tegen Shell. Activisten beklommen de schoorsteenpijpen van een raffinaderij van dit concern en ontrolden een spandoek met daarop de tekst; 'Stop zure regen'. De Stichting Natuur en Milieu publiceerde tegelijkertijd speciale deskundigennota's en de traditionele natuurbeschermers gaven rondleidingen door het bos om de stedeling te wijzen op de gevolgen van de zuren regen.

Aan Shell zal geen toestemming zijn gevraagd voor de actie aan de schoorstenen (hoewel er bij acties vaak wel degelijk overleg was over de veiligheid). Daarmee zullen er waarschijnlijk wetten zijn overtreden. Toch was dat voor de deelnemende organisaties geen reden om een dergelijke actie af te wijzen. Er werd in die tijd veel, langdurig en gewetensvol gediscussieerd over proportionaliteit en de grenzen van het actievoeren. Die grenzen vielen niet altijd samen met de grenzen van de wet. Wel bestond er grote consensus over de afwijzing van geweld.

Vooraf de anti-kernenergiebeweging kreeg echter begin jaren tachtig te maken met nieuwe autonome basisgroepen. Veelal anarchistisch geïnspireerde jongeren die ook in de kraakbeweging actief waren. Ook zij discussieerden veel over doelen en middelen, maar kwamen soms tot andere conclusies dan de hoofdstroom van de milieubeweging. Zij gingen de confrontatie met de principieel geweldloze actievoerders niet uit de weg, net zo min als de confrontatie met de politie.

Omdat deze groepen autonoom, anarchistisch of basisdemocratisch opereerden was het lastig om met hen in contact te treden en nog moeilijker om hen aan te spreken op een gemeenschappelijk standpunt. Ik heb als voorzitter van Milieudefensie in '86 op onze conferentie in de Brakke Grond in Amsterdam nog een jonge vrouw van een dergelijk basisgroep laten spreken. Ze stelde zich voor als Kaisa, dat was alles. Het was een heel persoonlijk en weinig radicaal verhaal, maar het feit dat ik haar een podium had geboden kwam mij te staan op een scherpe terechtwijzing vanuit mijn eigen club.

Er was bij Milieudefensie en de rest van de hoofdstroom in de milieubeweging, dus geen affiniteit met het radicale actiewezen. Veel ondertekenaars van toen hebben de afgelopen week dan ook verklaard dat de advertentie in de Volkskrant van 21 juni 1986 '*openbaren kan iedereen*' voor hen een actie was voor de vrijheid van informatie en de persvrijheid.

Deze ondertekenaars meenden dat het actieblad Bluf terecht geheime stukken over het geheime voornemen van de regering voor de bouw van onder andere twee a drie kerncentrales en een snelle kweekreactor had gepubliceerd. Het feit dat deze stukken afkomstig waren van een inbraak - die precies een jaar eerder bij het ministerie van Economische Zaken was gepleegd - telde voor hen principieel minder zwaar dan het publiek belang dat met publicatie gemoeid was.

Ook mijn naam stond – weliswaar verkeerd gespeld – in de lange lijst van adherenten. Hoe mijn naam destijds op deze lijst terecht is gekomen, hebben we zo goed mogelijk uitgezocht. Ik kan me dat namelijk niet herinneren. Het geeft wel aan dat ik niet uitsluit dat ik in de context van destijds meer of minder expliciet toestemming heb gegeven om ook mijn naam in de advertentie te zetten. Ons eigen onderzoek van het bureau Ernst & Young maakt dat zelfs aannemelijk.

Ik had dus - net als een aantal ondertekenaars in diverse media gedaan heeft – kunnen zeggen; ‘ Ik kan het me niet herinneren, maar mijn naam staat eronder dus ik zal het er wel mee eens geweest zijn’. Dat was mij echter te makkelijk.

Ik zag afgelopen week namelijk voor het eerst de tekst zoals die destijds in de krant is afgedrukt. En ik schrok van de vorm waarin deze verklaring was gestoken. Natuurlijk begrijp ik dat de juridische vorm vooral symbolisch moet worden begrepen. Maar toch staat er dat de ondertekenaars gezamenlijk beschouwd willen worden als de opdrachtgevers tot publicatie van de geheime stukken. Let wel: niet als opdrachtgevers van de inbraak, maar van de publicaties.

Een dergelijke verklaring is in mijn optiek strijdig met de eigen verantwoordelijkheid die individuele activisten en actiegroepen moeten dragen voor hun acties en de gevolgen daarvan. Ik heb mezelf altijd actief ingezet voor het milieu en doe dat met mijn ministerschap nog steeds. Ik noem het programma Schoon en Zuinig waarmee we gaan voor het klimaat, energiebesparing en duurzaamheid. Ik heb nooit ingebroken en niemand bedreigd. Ik heb wel meegedaan en adhesie betuigd aan diverse acties en demonstraties. Altijd in volle openheid en bereid tot rekenschap.

Ik kan dus niet anders dan aannemen dat de actie mij destijds slechts is voorgehouden in de context van persvrijheid en de vrijheid van informatievoorziening, zonder de tekst in de uiteindelijk gepubliceerde vorm. Het betekent dat ik moet accepteren dat ik destijds waarschijnlijk mijn goedkeuring te lichtvaardig heb gegeven en dat is te weinig aandacht heb gehad voor wat daarna gebeurde.

Ik wil dat publiekelijk accepteren. Want die openheid en bereidheid om rekenschap af te leggen is wat mij betreft een voorwaarde om in alle verscheidenheid een beweging te vormen die drager kan zijn van een omslag naar een samenleving die werkelijk eerlijk, groen en duurzaam is.